

Με τα σημάδια της απάνω μου...

Λογοτεχνικά, ταξιδιωτικά, βιογραφικά και ιστορικά – πεζά και ποιητικά –
κείμενα για τη Θεσσαλονίκη και την ενδοχώρα της

(Σπαράγματα από την καρδιά, τα αρχεία και τις βιβλιοθήκες των
Γ. Κατσέα, Α. Χατζητόλιου, Ι. Μπισχινώτη)

Ο ΧΑΡΑΜΑΔΟΣ*

του Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη

Τί Χριστούγεννα έμελλαν να κάμουν, το έτος εκείνο, εις το παλαιόν βραχοκτισμένον θαλασσοδαρμένον Κάστρον, κατέναντι του αγρίως μαινομένου πελάγους, εις τα κράτη του Βορρά; Δυστυχισμένη χρονιά εκείνη. Δύο χιλιάδες γίδια και πρόβατα είχαν ψοφήσει από τα ολίγα κοπάδια της μικράς νήσου, μέσα εις τα χειμάδια των ποιμένων και βοσκών, από το τρομερόν ψύχος, από τα χιόνια τα πρώιμα, οπού εσκέπασαν τους λόγους και τα βουνά, έως τους βουβώνας, το ύψος. Τρόφιμα άλλα δεν υπήρχον, ειμή ελαίαι και παστά οψάρια. Τ' αμπέλια δεν είχαν καρποφορήσει· άγνωστος πρωτοφανής νόσος είχε βλάψει τα σταφύλια.

Τας τελευταίας σταγόνας του οίνου της χρονιάς, ολίγον λάκυρον [=οίνος από τα στερεά υπολείμματα του σταφυλιού] νεροπλυμένον, το οποίον είχαν κάμει το έτος εκείνο, τας είχαν πείει προ δύο-τριών ημερών ο Νικολός το Πίτς και ο αχώριστος φίλος του, ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας, εις το καπηλείον του Γιαννιού της Στέργαινας. Και τώρα, οπού εξημέρωναν Χριστούγεννα, με τον ουρανίσκον στεγνόν, έμειναν αγρυπνούντες εις το μικρόν καπηλείον, το σύνθετον και από καφενέν, το οποίον έμεινεν ανοικτόν εξαιρετικώς την νύκτα εκείνην, μέχρι της ώρας καθ' ην έμελλε να σημάνει ο Όρθρος και η λειτουργία των Χριστουγεννίων [...]

Σήμεραν, ο Νικολός το Πίτς και ο φίλος του, ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας, ησθάνετο ξηρόν τον φάρυγγα, ενώ εξημέρωνε τέτοια μεγάλη και φαιδρά εορτή, χρονιάρα μέρα! Αφού έπαυσαν τα

φαναράκια να περιφέρωνται και τα παιδιά που έψαλλον τα «Χριστούγεννα - Πρωτούγεννα» επήγαν να κοιμηθούν, κι εσβύσθησαν όλα τα φώτα και ο βορράς εμαίνετο και αντήχει ο πλαταγισμός των κυμάτων κάτωθεν του βράχου, έμεινε το καπηλείον, με τας δύο πενιχράς καπνώδεις λυχνίας του, με την θύραν βλέπουσαν προς το πέλαγος, εις το ύψος όπου ίστατο το παμμέγιστον «Κανόνι της Αναγκιάς», κατά το βόρειον άκρο του Κάστρου.

Δύο ή τρεις άλλοι θαμώνες έκλινον την κεφαλήν εις τα τραπέζια κι ενύσταζον. Ο κάπηλος, όρθιος παρά το κυλικείον, αφήκε μέγαν ρογχασμόν. Ο Νικολός το Πίτς κι ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας εξήλθον ν'αγναντέψουν το μαύρον πέλαγος, από της Αναγκιάς το Κανόνι. Τούτους ηκολούθησε μετ' ολίγον, διά να ξενουστάξη, κι ο ίδιος ο καφετζής.

Ανάμεσα εις τα χορεύοντα κύματα, εις το έρεβος της νυκτός και το χάος, ο Νικολός κι ο φίλος του είδαν έξαφνα εν φως μικρόν, ως λαμπυρίς, να σειέται, ν' αφανίζεται, και πάλιν ν' ανακύπτει. Κάποιον πλοίον αγωνιούσε κι επαράδερνεν εκεί, εις το μαύρον πέλαγος.

– Να, ένα καϊκι, είπεν ο Νικολός το Πίτς.

– Καράβι μεγάλο είναι! Είπεν ο υιός της Γαλοντζίτσας.

– Μεγάλο, μικρό...η φουρτούνα το σπρώχνει κατά δώ.

– Ξυλάρμενο; [=που πλέει σε καταγιίδα, με δεμένα τα πανιά] είπεν ο άλλος.

– Ποιός μπορεί να διακρίνει;

Παρήλθον ολίγα λεπτά της ώρας. Το πλοίον είχε πλησιάσει. Εφαίνετο να έχη κατεβασμένα τα

* Ο Άγιος των ελληνικών γραμμάτων Αλέξ. Παπαδιαμάντης (Σκιάθος, 1851-1911) πρωτοδημοσίευσε τον «Χαραμάδο» [τον αναδημοσιεύουμε από τα άπαντα της έκδοσης Σεφερλή, Αθήνα, s.a. 1965, τόμ. Β] στην εφημερίδα «Το Άστυ», ακριβώς πριν από έναν αιώνα, ανήμερα Χριστούγεννα του 1904.

πανιά. Ηκούσθη κρότος αλύσεως.

— Να, άραξε, είπεν ο Νικολός το Πίτς. Θέ μου και να ήτον φορτωμένο κρασιά!.. Ο Χριστός το στέλνει.

— Να έχη και τίποτε Ξηροτύρια στ' αμπάρι του! παρατήρησεν ο Αντώνης της Γαλοντζίτσας.

— Να έφερνε και κάμποσα κεφάλια γιδοπρόβατα για σφάξιμο! Προσέθεσεν ο Γιαννιός της Στέργαινας.

.....
 Προ έτους και πλέον, ο καπετάν Ηρακλής ο Καλούμπης με την ωραϊαν μεγάλην σκούναν του, είχαν αποπλεύσει από την Σαλονίκη, διά να εκφορτώση εν υπόλοιπον του εκ λιθοκόλλας και οικοδομικού υλικού φορτίου του εις ένα δυτικόν αιγιαλόν του λαϊμού της Κασσάνδρας, εντός του Θερμαϊκού κόλπου. Είχε λάβει επί του πλοίου του ένα ή δύο Εβραίους βοηθούς διά την εκφόρτωσιν, επειδή η επιχείρησις εγένετο από μέρους της ισραηλιτικής κοινότητος της Σαλονίκης.

Ο Εβραίος φορτωτής και ο υπάλληλός του δεν ήλπιζον να φθάσωσι τόσο γρήγορα εις το τέρμα του πλου. Ήτο Σάββατον, έφθασαν προ μεσημβρίας, και ο καπετάν Ηρακλής επέμενε ν' αρχίση αμέσως η εκφόρτωσις.

Ήτο περί τα μέσα του φθινοπώρου, οι καιροί ήσαν θυμωμένοι, και κατά πάσαν νύκτα σφοδρότατοι απόγειοι άνεμοι έπνεον. Το μέρος ήτο αλίμενον. Ήτο κίνδυνος, αν έμενον την νύκτα, ο άνεμος και τα κύματα να ξεσύρουν την άγκυραν, να ξοριάσουν [=να παρασύρουν] το πλοϊόν, και τότε.. καλό ξεπλάτισμα!— όπως λέγουν οι ναυτικοί.

Ο Εβραίος ηρνήθη να δώση χείρα εις την εκφόρτωσιν, εν ημέρα Σαββάτου. Δεν ήξευρεν ο Τσιφούτης, ότι «έξεστιν εν Σαββάτω αγαθοποι-

Εβραίος χαμάλης κατά την ώρα της εργασίας.

είν», και δεν ήξευρεν ότι «Κύριός εστιν ο Υιός του Ανθρώπου και του Σαββάτου». Ήξευρε μόνον να σώζεται με τον κόπον των Ελλήνων ναυτικών, πλέων εν ημέρα Σαββάτου [...]

Ο πλοίαρχος εθύμωσεν, ηγανάκτησε και δυστυχώς, ως ελέχθη, ίσως παρεξέτραπε κατά του Εβραίου. Τον υπάλληλόν του τον υποχρέωσε διά της βίας να εργασθή, εξεφόρτωσεν, όπως ηδυνήθη, και απέπλευσε.

.....
 Την άλλην χρονιάν, μεσούντος του Δεκεμβρίου, ο καπετάν Ηρακλής, προερχόμενος από τα Μπογάζια [=Στενά, Ελλήσποντο] και το Δεδεαγάτς [=Αλεξανδρούπολη],

φέρων και τινα κασκαβάλια [=κασέρια] της Αίνου [=σημερινή τουρκ. κωμόπολη Ενέζ, στην αρ. όχθη του στομίου του Έβρου], επλησίασεν εις την Λήμνον, εφόρτωσεν ωραία κοκκινωπά κρασιά κι έπλευσεν εις Θεσσαλονίκην.

Η Εβραϊκή κοινότης ηρνήθη να δεχθή να εκφορτώση τα πράγματα τα οποία ήσαν προωρισμένα εις παραλαβήν αυτής. Απηγόρευσεν εις όλους τους εργάτας της, εκφορτωτάς, αχθοφόρους, αμαξαγωγούς, Εβραίους ή όχι, να συντελέσωσι εις την εκφόρτωσιν.

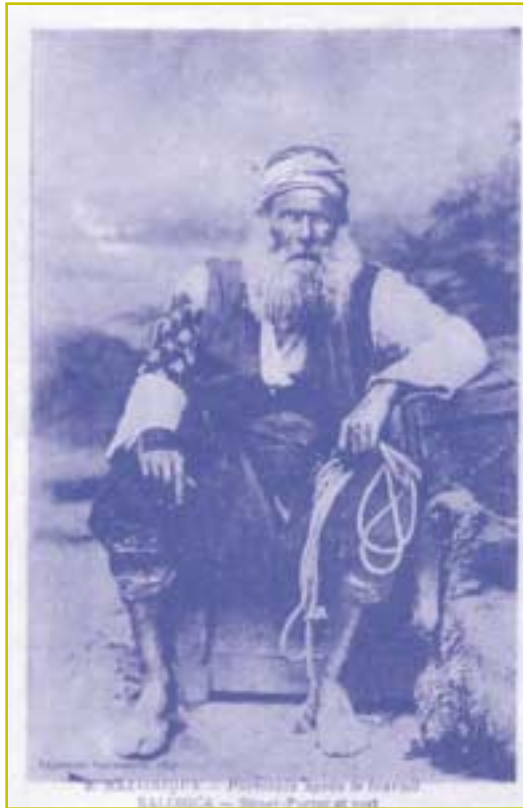
Ο καπετάν Ηρακλής δεν ήξευρε τίποτε δι' ό,τι είχε συμβή από πέρυσιν έως εφέτος. Εν τω μεταξύ η κοινότης τον είχε κάμει χαραμάδον, ήτοι αποσυνάγωγον, μεταξύ των Ελλήνων εμποροπλοίαρχων.

Ο καπετάν Ηρακλής δεν ηθέλησεν ούτε να ενεργήση τι, ούτε εις το προξενείον να προσφύγη. Επειδή ήρχοντο Χριστούγεννα, δεν εμελέταμεν να πλεύση εις την γενέθλιον νήσον του διά να εορτάση, αλλ' ενδομύχως ηύχητο να έστελλεν ο

Θεός έναν καλόν βορράν, διά να πουλήση τα κρασιά οπουδήποτε (τα οποία ήξευρεν ότι εκόστιζαν πάμφθηνα εἰς τον ἔμπορόν του), και ἔπειτα μίαν καλήν νοτιάν διά να ποδίση [=μεταβάλει την πορεία του] και μεταβή εἰς την πατρίδα του. Δεν ήξευρεν, επειδή προ πολλού δεν εἶχε λάβει γράμματα ἐκεῖθεν, ὅτι ακριβῶς διά το εἶδος αὐτό του τερπνού εμπορεύματός του υπήρξε μεγάλη δίψα εἰς ὅλους τους ουρανίσκους και τους φάρυγγας των νυκτερινῶν θαμῶνων του καπηλείου, πάνω εἰς το Κανόνι της Αναγκιάς- ἐκεῖ ἦτο ἡ πατρίς του.

Ἀπέπλευσεν ἀπὸ την Σαλονίκην και ἔλεγε μέσα του: «Να μην πιάση ἡ κατάρα των Τσιφούτηδων! Να μην τους περάση!». «Διασκέδασον την βουλήν του Αρχιτόφελ, Κύριε ὁ Θεός μου».

Ἀνοικτά ἀπὸ την Κασσάνδραν εὔρε δύο μεγά-

Εβραῖος χαμάλης κατὰ την ὥρα της ἀνάπαυσης.

πλοίαρχος εἰς την εστίαν του, κι ὁ Νικολός το Πιτς, κι ὁ ὁ Αντώνης της Γαλοντζίτσας, κι ὁ Γιαννιός της Στέργαινας, και ὅλοι οἱ κάτοικοι του βορεινοῦ θαλασσοδαρμένου χωρίου.

λα πλοία, βαρυφορτωμένα ἀπὸ ἀρνία πρῶμα κι ἐρίφια. Ἠγόρασε ἐξ αὐτῶν εἴκοσι κεφάλια.

Ὅπως ηυχῆθη, οὕτω σχεδόν ἐγίνε. Την πρώτην νύκτα ἔστειλε ὁ Θεός ελαφρόν βορράν. Την δευτέραν εσπέραν ἐπνευσε σφοδρός νότιος. Ἐπόδισε την νύκτα και κατέπλευσεν εἰς το παλαιόν βραχοκτισμένον και θαλασσοδαρμένον Κάστρον.

Ἄμα ἐξημέρωσε και ἔπαυσεν ὁ ἄνεμος, ἐξεφόρτωσε τα εἴκοσι κεφάλια ἀρνία και ἐρίφια, τα ἐξαίρετα τυριά της Αἴνου, κι ἐπώλησε πρὸς εἴκοσι λεπτά την οκάν το κοκκινωπὸν ἀφρώδες ποτόν.

Κι ἔτσι ἔκαμαν καλά Χριστούγεννα και ὁ

— *Χάριν λαβὼν μέμνησο και δους ἐπιλαδοῦ.*
(Ἄν ευεργετηθεῖς να το θυμάσαι και ἂν ευεργετήσεις ξέχασέ το).

Μένανδρος